

LBRIS

We know
books

DIANA
NĂSTASE

Zbor
fără
aripi

EDITURA
CREATOR
BRAȘOV 2022

Cuprins

Șansa · 9
Redacția · 11
Soare după nori · 33
Școala · 37
Magie · 63
Copilăria · 65
Valuri · 91
Religia · 93
Orașul liber · 103
Umanitatea · 107
Marea · 145

Șansa

O pasăre se odihnea pe o piatră fără să dea semn că se grăbește și are de gând să își ia zborul. Stă semeță ca un căpitan de vas ce-și privește destinația în zare, calculând milele și direcția vasului pe care-l cârmuiește. Înaripata are râul însă ca-ntreg vas și neclintită, pare că-l domnește cu totul, deși tocmai ce a început să țopăie pe piatra ce-i oferă o vreme popas. Iana își mută privirea dinspre pasăre, în partea opusă, continuând să privească în gol. Rămâne pierdută în gândurile ei, scormonind prin amintiri, dar nu uită nicio clipită de pasăre. Se întoarce la un moment dat, dar spre necazul fetei, nu mai era. Îi fu ciudă o clipă că a pierdut-o la fel cum ar pierde omul o șansă pe care nu o urmărește îndeajuns și atunci ea se duce.

„Dacă ai ratat o ocazie, sigur vor mai veni altele așa că nu dispera, nu a fost să fie a ta și altceva mai bun te așteaptă...” sau „don't waste time mourning lost opportunities or missed chances; if it was meant for you, it would have happend”¹, ar suna în limbajul corporatist, în lumea ei.

1. Traducere: „Nu irosi timpul jelind oportunități pierdute sau șanse ratate; dacă ți-ar fi fost menite, s-ar fi întâmplat” (n.a.)

Cu siguranță acestea ar fi spusele oratorilor și consilierilor de dezvoltare personală care apăruseră de la o vreme ca și ciupercile după ploaie. Unii, mai buni, alții, într-un curs perpetuu de a deveni mai buni. Iana cunoștea mulți și erau parte din lumea ei profesională, deși uneori era sceptică în privința acestor principii și moduri de a privi lucrurile. Credea însă în autocunoaștere și îi respecta și prețuia pe cei cu o mare cunoaștere de sine. Înțelegea cât a muncit ea să depășească acest prag și nici măcar nu era sigură că l-a trecut cu totul pentru că viața mereu îți oferă alte încercări de care nu ai habar până nu te lovesc direct în piept, te zdruncină din temelii, lăsându-ți o durere mută pe care ori o depășești, poate puțin mai puternic, poate puțin mai deștept, dacă nu te zdrobește ea cu totul.

Ochii i se luminau din nou, pentru că atunci când își reîntoarse privirea spre locul popas, pasărea își reluase locul și țopăia zglobie, ca o șansă ivită din nou:

„Țuști! Țuști!” Acum se mută victorioasă de pe o piatră pe alta, ceea ce un căpitan de vas nu putea să o facă, deoarece el trebuia să își ducă vasul până la destinația finală, dar pasărea aceasta avea un avantaj, căci ea domnea întregul râu.

Redacția

Doar cu puțin înainte de anul 2000

„Ai țâțele ca niște mere! Două mere încă necoapte, cred...” completă redactorul-șef și managerul postului TV privind cu ochii scrutători la ea ca și cum aștepta poate o ripostă sau poate doar voia să îi testeze răbdarea. Doar într-o televiziune e nevoie de oameni rezistenți, puternici, care pot duce orice interlocutor și orice replică a oricărui interlocutor.

În ziua în care a angajat-o i-a spus să se întoarcă cu două materiale de pe teren iar dacă nu poate să vină cu ele, să nu mai vină deloc. Doar nu era timp de pierdut cu fandoseli și tergiversări.

S-a întors cu trei, iradiind de bucurie, convinsă fiind că va rămâne, că și-a câștigat acest drept și a dovedit ce avea de dovedit redactorului-șef, după o zi de strădanie, cu un microfon în mână, un cameraman după ea și o agendă mică din piele vișinie, pe care și-o cumpăraseră de la librăria din cartier. Își dorea să rămână în primul rând ca să le demonstreze părinților că facultatea aceea pe care

se încăpătânase să o facă avea un rost și îi putea aduce-un loc de muncă chiar din primii ani de studenție. În fond, fata gândea că e doar o mică rampă de lansare, iar munca aceea în clădirea semi-comunistă cu încăperile ei obscure reprezintă doar o etapă temporară prin care poate trece orice tânăr student aflat în primii ani de studiu.

În România anului 2000 nu era greu să faci doi pași în stradă și să nu găsești materiale gata să fie ingerate de către publicul autohton, avid după senzațional și-o presă bici și înfierată.

„Negativ! Negativ! Căutați problema! Scrieți critic!... Vreau să văd critica!” erau îndemnele venite din ședința de redacție de dimineață.

„Dar Dl. Zdrelu, nu am găsit nimic negativ! Nu am ce să critic aici...”

„Mai caută... nu știi unde să te uiți... este imposibil să nu fie.”

Și atunci începea chinul fetei, când trebuia să aducă senzaționalul și ochiul critic acolo unde ea nu găsea nimic senzațional sau nimic de criticat. Doar în câteva săptămâni a început să se uite cu ochi susceptibili și bănuitori la orice conferință de presă mergea, la orice întâmplare eveniment relata sau chiar și la orice interlocutor avea în față. Nota totul în agendă pentru că a învățat repede că la conferințele de presă, mapele prezentau doar ce voiau ei și ea trebuie să găsească ce ascund și ce nu li se dă sau spune jurnaliștilor.

La douăzeci de ani, Iana ajunsese aproape să creadă că în afara redacției dăinuiește o lume rea, că fiecare ascunde ceva, că în spatele fiecărui discurs cald și suav, se află o lamă

de cuțit, gata să îți ia beregata, dacă te apropii prea aproape de ceafa vorbitorului.

„Afară e război!” parcă le șoptea Dl. Zdrelu, chiar și atunci când nu era fizic prezent în birourile redacției.

Redacția avea oameni faini, de toate soiurile și neamurile, dar oameni faini, puși pe șotii și bairamuri.

Nu lipsea crainicul carismatic, deși puțin rotofei, mereu parfumat și pus la patru ace, chiar dacă doar de la brâu în sus. Pentru că erau seri când Andi prezenta știrile cu multă naturalețe în șort și adidași, asortați la o frumusețe de sacou beige sau gri sau ce culoare o fi fost la rând. Telespectatorii din fotolii nu aveau să vadă decât un domn prezentabil în sacou impecabil, cu un zâmbet înțelept care le aducea seară de seară adevărurile în casă. Jumătatea inferioară era ascunsă sub pultul de prezentator, care dezvelea doar ce se dorea, lăsând ascunși adidașii albi și șosetele albe, ce împodobeau destul de grațios picioarele durdulii ale crainicului de seară. Dintotdeauna, televiziunea a avut prerogativa de a dezvălui doar o parte a realității sau chiar de a făuri adevăruri comandate a-la-carte, lăsând spectatorii să își imagineze, să ghicească sau chiar să își fabrice adevărul atunci când nu îl oferea ea pe de-a-ntregul, ci doar trunchiat sau înjumătățit.

Erau și vocile faine, alea din piept și foarte sexy, care-i excitau auditiv pe cei atenți și receptivi. Vocile de radio care lucrau în televiziune, nu aveau întotdeauna cele mai atractive fețe însă tonalitatea glasului puteau să sucească mințile și să provoace fantezii chiar și când prezentau cum tanti Lena s-a certat cu tanti Veta pentru o bucată de pământ sau pentru nu știu ce moștenire. Iana și-ar fi dorit o

voce din piept și nu numai voce, dar și un piept puțin mai generos, ca să nu mai fie tachinată de dl. Zdrelu. Și dacă vocea o putea simula un timp scurt, până când rămânea fără aer și obosea, partea cealaltă nu a reușit să o rezolve. Și nici nu a încercat.

Erau și oamenii de teren mereu în goană după știri formidabile, fie că era vreun tragic accident sau că erau inundații ce făcuseră ravagii prin gospodăriile oamenilor. Toate trebuiau prezentate imperativ publicului ca și o datorie morală. „Oamenii trebuie să fie informați. Oamenii trebuie să știe adevărul!”. Și de obicei era un adevăr cât mai dur și cât mai critic.

Iana învăța la facultatea pe care nu o frecventase cu regularitate, din păcate, în anul de muncă pseudo-jurnalistă, că atunci când un câine mușcă un om, nu e o știre, însă dacă un om mușcă un câine, atunci poate fi o știre. Tot la cursuri fata învățase că orice știre trebuie verificată din trei surse și în mod obligatoriu trebuie să răspundă întrăbărilor: cine?, ce?, unde?, când?, tehnici simple în teorie, dar în practică, neesențiale și din experiențele Ianei, opționale.

Erau și băieții cu camerele în spinare ce filmau cadre și unghiuri, specialiști în panoramări, dar și în a surprinde ce ochiul liber nu putea să vadă.

Tatiana era tipa nimfomană cu zâmbetul cât casa, și fundul și mai și, care era oricând dispusă și-n căutare de aventuri cu băieții noi și vechi din redacție și din afara ei. Nu era proastă, avea dicție, avea voce de piept, iar pieptul ei era darnic și primitor.

Era și tipul cu sportul, amicul și admiratorul ei numărul unu. Cel pe a cărui mașină colegii i-o ticsiseră cu autocolante greu de dezlipit, cu inimioare și numele Ianei. Era cel care a încercat să îi fure un sărut poznaș de la care ea s-a apărat mai rău ca fotbalistul în defensivă pe care îl urmărea și îl comenta Dodo. El a dat cu capul într-un raft, iar ea a râs șăgalnic la întâmplare, iar Dodo i-a cam purtat pică o vreme. Sau poate pentru totdeauna.

Mai era și vedeta știrilor, care avea întâietate la cele mai dramatice știri – alea cu morți, încăierări, furturi... orice, orice din categoria grea. „Nu găinării!” striga Belici, deși mai intrau și din acelea în sâmbetele anoste. Belici își freca mâinile și ochi-i sticleau când auzea de drame și sânge. Avea ce scrie. Iana a mers cu el la început pentru a-și face inițierea și un gram de mentorat, deoarece dl. Zdrelu i-a dat-o în grijă o vreme, „s-o mai călească”, gândea el.

Din a doua zi, a trimis-o la morgă.

„Dar dl. Zdrelu, merg oriunde, dar nu la morgă! Nu vreau la morgă!”. Și Iana nu a mers la morgă, iar dl. Zdrelu a rămas cu impresia unei cauze pierdute, deși omul și-a păstrat un minuscul licăr de speranță în privința fetei, că poate s-o mai îndrepta în timp. Ianei îi era frică de moarte. Îi era frică de tot ce aduce a moarte. Îi este frică și azi, la 40 de ani, când a pierdut deja din cei dragi. Iana putea accepta moartea, dar nu putea accepta veșnicia ei. Un somn adânc din care te trezești o dată, oricât de târziu, să o iei de la capăt pentru noi cercuri care să-i înșire în față o nouă viață, era moartea maximă pentru Iana, dar nu putea concepe că nu se mai trezește deloc, niciodată, oricât de târziu. Se

cutremura din tot trupul și își alunga toate gândurile care îi treceau prin minte când vizualiza moartea eternă. Sau realitatea concretă: un corp rece, livid. Până și cele mai mici viețuitoare care i-au fost dat să îi apară în față, inerte și țepene, îi provocau teamă. Un șoricel mic, ucis cu sânge rece de o mătă a făcut-o să înghețe. Nu la vederea lui, ci din cauza trupșorului său neînsuflețit. O pasăre cu ghearele în sus a făcut-o să tremure din tot corpul.

Evita înmormântările și priveghiurile. Ultimul la care fusese era chiar la căpătâiul mamei uneia dintre prietenele ei din copilărie, Gizi. Atunci mama lui Gizi era întinsă pe o masă din sufragerie. Ultima dată când Iana a fost în acea sufragerie a fost la o petrecere de noapte la Gizi cu mulți, mulți ani în urmă. Atunci Gizi era îndrăgostită și se sărutase toată noaptea cu un băiat înalt, cu tenul măsliniu iar rujul roșu i se întinsese până spre obraji. Acum Gizi era palidă, iar fața ei avea o singură culoare, iar buzele ei doar se tânguia ușor: „Nu o să te mai doară capul de acum, mama! Nu o să te mai doară capul de acum, mama!” Iana și-a înghițit lacrimile și s-a gândit că totuși era mai bine să o mai poată dura capul câteodată.

Așa că a refuzat morga, deși a văzut multe trupuri neînsuflețite, iar moartea era un obicei des întâlnit pentru oamenii care lucrau într-o televiziune.

După aceea a trimis-o la penitenciar, la Popa Șapcă, o clădire cu istorie situată central în orașul ei, construită, din câte știa, după demolarea zidurilor Cetății. Își amintește cum în copilărie obișnuia să treacă destul de des pe lângă ea, cu o oarecare teamă și o sumedenie de întrebări în cap

despre ce se întâmplă „înăuntru”, despre ce se află în spatele clădirii gri cu cărămiziu, împrejmuțată cu gard cu sârmă ghimpată. Pesemne că și omul își pusese ambițiile lui. Sau doar o tachina. Din nou, Iana ar fi vrut să spună: „Dar Dl. Zdrelu, merg oriunde, dar nu la pușcărie!” S-a abținut și a înghițit în sec. Nu voia să zboare în secunda numărul unu, cum bănuia că ar fi pățit. A mers cu Belici care era obișnuit și care și-a frecat din nou palmele de bucurie în timp ce ochii i-au sclipărit. Era un caz de explorat și exploatat. Iana se temea de pușcăriași. Nu de oamenii ei, că i-ar fi făcut ceva, ci de privirea lor, care credea ea că ar fi urmărit-o după aceea. Care era povestea lor? De ce sunt acolo? S-ar fi frământat să le-nțeleagă povestea din ochi și aceștia ar fi urmărit-o până ea ar fi deslușit-o din plin.

Când era mică și a mers cu mama ei la un spital, a dat acolo de un deținut. Îl aduseseră acolo milițienii cu cătușe, în haine dungate și îl supravegheau în timp ce aștepta pe-un scaun, pesemne să vină un doctor să-l preia pentru consultație. Iana l-a văzut, nu s-a uitat la haine, nu s-a uitat la lanțuri, dar s-a uitat lung în ochii lui, iar privirea lui a urmărit-o mult timp. În nopți cu întrebări și gânduri. Acum dl. Zdrelu vroia să îi readucă-n vise privirea lui. Și nu era numai privirea, ci mai era și gândul acela despre vinovăție care o urmărea neconținut. „Dacă omul e nevinovat? Dacă cei care l-au încarcerat au gândit strâmb... cum poți avea certitudinea vinovăției pentru a trimite o ființă umană la osândă...” Fata experimentase chiar ea în copilărie, timpuriu, nedreptatea și judecata aspră fără drept de apel, iar unul dintre filmele ei preferate era „12 oameni

LIBRIS | We know books

furioși” („12 Angry Men”)¹ care aducea în scenă frumos și trist o dramă de tribunal, unde unui rânăr i se hotărăște sentința rapid sub lupa prejudecăților date de experiențele de viață, a stereotipurilor și caracterelor diferite ale celor doisprezece jurați. „Oare toți condamnații avuseseră parte de cineva ca și juratul opt?” se întreba în unele nopți de nesomn, Iana, deși sistemul tribunalelor americane era atât de diferit de cel al țării ei.

Groapa de gunoi a fost una din destinațiile pitorești, cu iz aprins și usturător. Locul acela era o certitudine, fără nici cea mai mică urmă de îndoială. După ce a fost acolo a scris despre „oamenii din groapă”: o familie care își improvisase o casă chiar în imediata vecinătate a maldărelor de gunoi, ce avea pitită lângă ea o altă casă care nici măcar nu avea șansa improvisării, ci doar era o simplă adunătură de deșeuri, imitând cu greu o colibă, în care se adăpostea o bătrânică uscată și gârbovită, mai exact bunica familiei. Iana a fost impresionată mai ales de bătrână și a plâns pe ascuns, dar s-a întors cu un material dramatic cu ecou pe ecrane la vremea aceea, despre „oamenii din groapă”, iar mai apoi a vorbit cu cei de la asistență socială. A plâns și acasă, pe perna ei, care-i cunoștea zvâcnetul obișnuit, dar care începuse însă să devină tot mai mic pe măsură ce câștiga timp în televiziune.

1. „12 oameni furioși” (12 Angry Men) – film american din 1957 regizat de Sidney Lumet, care îl are ca protagonist pe Henry Fonda (n.a.)

Asemenea broaștei lui Goltz¹, care se salvează din apa fiartă în care e aruncată brusc, dar în apa a cărei temperatură se încălzește treptat, se obișnuiește până moare fiartă, și fata se aclimatiza consumându-și energia, dar își pierdea din zvâcnet.

În câteva luni, Iana a câștigat teren pentru evenimente de aplomb și întâietate-n știri. Erau aproape șase ani de când apăruse PRO TV-ul care setase un standard, aducând românilor un alt model de televiziune și vedete în prim plan: toți voiau să fie ca Andreea Esca sau alte vedete ale televiziunii lui Sârbu. PRO TV-ul era totul, libertatea și absolutul presei românești, în timpurile de atunci.

A prezentat chiar și ultima eclipsă totală de soare, direct de la Observator, alături de o vedetă Pro TV, fiecare dintre ele pentru televiziunea ei: Iana, fără umbrele și trepied sau make-up profesionist, iar vedeta cu toate acestea și în plus, o armată de profesioniști în spate. Dar nu doar umbrele și make-up-ul profesionist îi lipseau Ianei pe atunci, ci și tehnologia de astăzi, care în România lui 2000 era ca și absentă – calculatorul era o raritate în redacție, era domnia scrisului de mână și a colilor albe, iar modernitatea era reprezentată de casetele dreptunghiulare pe care se înregistrau și re-înregistrau interviuri și cadre, climaxul atingându-se atunci când se termina banda sau

1. Friedrich Leopold Goltz a fost un fiziolog german cunoscut pentru experimentul cu broasca, care poate fi o metaforă a deteriorării emoționale treptate, ce poate trece neobservată. El a introdus o broască într-un vas cu apă care a fost încălzită treptat. Într-un efort adaptiv, broasca s-a obișnuit cu temperatura excesivă până a murit. Pe de altă parte, când a introdus broasca într-un recipient cu apă clocotită, animalul a fost capabil să facă un salt și să iasă rapid din apă.